

Artikkeli

Ennakointia ja seurantaa

Kvantifoidun tiedon käyttö ja katveet politiikkaa koskevassa journalismissa

Artikkeli tarkastelee numeroiden valtaa politiikkaa koskevassa journalismissa. Kvantifioinnista, eli numeroiden tuottamisesta ja käytöstä, on tullut keskeinen yhteiskunnallista elämää kuvaava ja tuottava käytäntö, joka toimii vuorovaikutuksessa journalismin omien episteemisten käytäntöjen kanssa. Artikkelin lähestyy numeroiden valtaa kvantifioinnin sosiologian kautta: kvantifiointi ymmärretään sosiaalisena käytäntönä, joka paitsi kuvaa, myös muokkaa maailmaa. Numeroiden valtaa tarkastellaan perhepolitiikan ja syntyvyyden sekä työllisyyspolitiikan kontekstissa. Aineistona on näitä politiikka-alueita koskeva, kvantifioitua tietoa hyödyntävä journalismi *Helsingin Sanomissa* vuosina 2015–2021 (N=330). Kvantifiointi tiedon käytäntönä ohjaa tietynlaisiin tulkintoihin todellisuuden luonteesta, joita journalismi osaltaan tuottaa ja kanavoi omien episteemisten käytäntöjensä puitteissa. Analyysi tuo esiin kaksi journalistista kvantifioinnin käytäntöä: *ennakoinnin* ja *seurannan*. Molemmat suuntaavat politiikka-toimia nykyhetkessä kohti tulevaisuutta, jossa turva rakentuu työn ja talouden varaan. Vaikka käytetty kvantifioitu tieto on epävarmaa ja sidoksissa etenkin työtä ja taloutta koskeviin poliittisiin päämääriin, se sai journalismissa usein kyseenalaistamattoman ja neutraalin aseman. Numeroiden valtaa horjuttaa numeroiden lukutaito, kyky asettaa numerot niiden laajempaan kulttuuris-historialliseen kontekstiin.

AVAINSANAT: ennakointi, journalismi, kvantifiointi, politiikka, tieto

Tässä artikkelissa tarkastelemme numeroiden valtaa politiikkaa koskevassa journalismissa. Kvantifioinnista, eli numeroiden tuottamisesta ja käytöstä, on tullut keskeinen yhteiskunnallista elämää kuvaava ja tuottava käytäntö (Espeland ja Stevens 2008). Erilaiset mittaamisen, laskennan ja luokittelun käytännöt ulottuvat kaikille elämänalueille harrastuksista koulutukseen, työelämään, politiikkaan ja journalismiin (Mau 2019). Poliitikassa kvantifiointi on tietoon perustuvan päätöksenteon ihanteen vahvistumisen myötä

saanut aivan erityisen aseman, sillä kvantifiointi sisältää lupauksen täsmällisestä, helposti vertailtavasta ja ennen kaikkea arvovapaasta tiedosta (Merry 2016). Siksi myös politiikkaa koskeva journalismi joutuu aktiivisesti käsittelemään erikoistunein menetelmin tuotettua tietoa, joka haastaa toimittajien ammattitaitoa (Lewis ja Westlund 2015).

Journalismissa kvantifioitu tieto tulee kosketuksiin journalismin omien episteemisten käytäntöjen kanssa. Niitä ohjaa esimerkiksi objektiivisuus (Raeijmaekers ja Maesele 2017), puolueettomuus (Deuze 2005; Reunanen ja Koljonen 2016) ja totuudenmukaisuus (Lehtinen 2020), joista käydään jatkuvaa kriittistä keskustelua journalismin sisällä. Koska kvantifiointi sisältää lupauksen faktapohjaisesta, objektiivisesta ja puolueettomasta tiedosta (Merry 2016), se sopii hyvin yhteen näiden käytäntöjen kanssa. Journalismin episteemiset käytännöt toimivat vuorovaikutuksessa kvantifioinnin käytäntöjen kanssa muodostaen yhdessä tiedolla hallinnan tekniikan, joka tuottaa, uusintaa ja muokkaa käsityksiä todellisuudesta (ks. Andrejevic 2008). Vaikka tiedon tuottamisen ja käytön tavat ovat kehittyneet viime vuosikymmeninä harppauksin esimerkiksi erilaisten datajournalismin muotojen myötä, kvantifioitun tiedon tuottamisella, käytöllä ja visualisoinnilla on journalismissa pitkä historia (Anderson 2015; Uskali ja Kuutti 2016). Artikkelissa kartoitamme kvantifioinnin käytäntöjä ja kamppailuja nykyaikaisessa suomalaisessa politiikkaa koskevassa journalismissa.

Teoreettinen viitekehiksemme perustuu kvantifioinnin sosiologiaan. Tarkastelemme kvantifiointia sosiaalisena käytäntönä, joka paitsi kuvaa myös tuottaa sosiaalista todellisuutta erilaisin laskemisen, mittaamisen ja kategorisoinnin käytännöin (esim. Espeland ja Stevens 2008; Mennicken ja Espeland 2019). Kvantifiointi on siten myös vallan ja hallinnan käytäntö. Tiedolla hallinta ei ole välttämättä tarkoituksellista eikä kyky vakiinnuttaa käsityksiä maailmasta ole yksittäisen toimijan hallussa, vaan rakentuu osana tiedon tuottamisen, käyttämisen ja levittämisen rutiininomaisia käytäntöjä (Alasuutari ja Qadir 2019; Sivonen ja Syväterä 2022). Tuomme teoreettiseen viitekehikseemme mukaan keskustelua journalismin episteemisistä käytännöistä, sillä kvantifioinnin käytännöt politiikkaa koskevassa journalismissa syntyvät ja tulevat ymmärrettäviksi vuorovaikutuksessa niiden kanssa. Journalismi on yhtäältä keskeinen numeroiden vallan kenttä, sillä se hyödyntää, tuottaa ja kanavoi kvantifioitua tietoa. Toisaalta modernia journalismia omine tiedontuotannon hierarkioineen ja professionaalisine käytäntöineen voi itsessään pitää yhtenä tiedolla hallinnan tekniikkana, joka tarkkailee esimerkiksi väestöä ja sen olemusta (Andrejevic 2008).

Tutkimme numeroiden valtaa kahden politiikka-alueen, perhepolitiikan ja työllisyyspolitiikan journalismissa. Perhepolitiikasta otimme kohteeksemme kaksi ajankohtaista yhteiskunnallista keskustelua: perhevapaajärjestelmästä ja -uudistuksesta sekä syntyvyydestä käytyt keskustelut. Molemmissa kvantifioitu tieto on keskeistä niin ongelmanasettelussa kuin ratkaisujenkin pohdinnassa. Työllisyyspolitiikassa keskityimme työllisyysasteeseen, josta on tullut keskeinen mittari julkisen talouden kestävyydelle. Aineistomme koostuu *Hel-singin Sanomissa* Juha Sipilän ja Sanna Marinin sekä Antti Rinteen hallituskausien aikana, vuosina 2015–2021 julkaistua kvantifioitua tietoa sisältävistä perhe- ja työllisyyspolitiikkaa käsittelevistä uutisista, analyyseistä ja pääkirjoituksista. Yhteensä 330 artikkelista 115 käsittelee perhepolitiikkaa ja 215 työllisyyspolitiikkaa. Analyysimme perusteella molempia politiikka-alueita yhdistää taloudellistunut maailmankuva, jossa politiikan merkitys määrittyy suhteessa työllisyyteen ja talouskasvuun. Jäljitämme numeroiden valtaa politiikkaa koskevassa journalismissa kysymällä: 1) Millaista kvantifioitua tietoa perhe- ja työllisyys-

politiikan journalismissa käytetään ja millaista käsitystä todellisuudesta se tuottaa? sekä 2) Millaisia episteemisiä kamppailuja kvantifioidusta tiedosta käydään politiikkaa koskevassa journalismissa?

Täydennämme aiemman tutkimuksen tuottamaa ymmärrystä tiedolla hallinnasta tarkastelemalla, miten numerot ja niiden käyttö tiedon muotona luovat tietynlaisia ymmärryksiä ja ymmärtämisen tapoja journalismissa. Usein tiedolla hallinnan analyysit ovat toimijalähtöisiä, jolloin huomio kiinnittyy siihen, miten erilaiset toimijat pyrkivät vaikuttamaan toistensa ymmärrykseen todellisuuden luonteesta (ks. Sivonen ja Syväterä 2022). Tällöin toimijoiden hyödyntämät resurssit, kuten tieteellinen tieto, otetaan jossain määrin annettuina. Tuomalla yhteen kvantifioinnin, politiikan ja journalismin näkökulmat on mahdollista tarkastella, miten numerot itsessään, oman ontologiansa johdosta määrittävät keskustelua, jota niistä ja niiden luomasta todellisuudesta käydään. Väitämme, että kvantifioidun tiedon näkökulma sosiaaliseen todellisuuteen ohjaa tietynlaisiin tulkintoihin todellisuuden luonteesta, ja journalismi tuottaa ja kanavoi näitä tulkintoja omien episteemisten käytäntöjensä puitteissa.

Esittelemme seuraavaksi teoreettisen viitekehiksemme, kvantifioinnin sosiologian, sekä kvantifiointia journalismissa. Sen jälkeen esittelemme aineiston ja tutkimusmenetelmät. Sitä seuraa kaksi analyttistä lukua, joista ensimmäisessä analysoimme perhepolitiikan ja toisessa työllisyyden kvantifioitua tietoon nojaavaa journalismia. Lopuksi tarkastelemme tulostemme antia kvantifioinnin sosiologialle ja journalismitutkimukselle sekä pohdimme numeroiden lukutaidon merkitystä journalismissa.

Kvantifioinnin sosiologia ja kvantifiointi journalismissa

Tutkimuksemme teoreettiset lähtökohdat ovat kvantifioinnin sosiologiassa, joka tarkastelee kvantifiointia sosiaalisena käytäntönä ja tutkii, miten se muokkaa maailmaa ja suhdettamme siihen (Beer 2016; Espeland ja Stevens 2008; Mau 2019; Mennicken ja Espeland 2019). Lähestymistapaa motivoi numeroiden keskeisyys yhteiskunnissa ja niiden hallinnassa. Esimerkiksi tieto väestön lukumäärästä, tuloista, koulutuksesta ja terveydestä on auttanut suuntaamaan väestöön kohdistuvia toimia koko modernien valtioiden olemassaolon ajan (Davies 2018). Viime vuosikymmeninä kvantifioidun tiedon tuottaminen ja käyttö on lisääntynyt ja laajentunut yhä uusille elämäalueille. Julkisessa elämänpiirissä kvantifioinnin käytännöt suuntaavat esimerkiksi politiikkaa, julkishallintoa, talouselämää, koulutusta ja kansalaisjärjestöjen toimintaa (Merry 2016; Piattoeva ja Boden 2020; Porter 1995; Power 1999). Kvantifioinnista on tullut myös keskeinen arkielämää jäsentävä käytäntö erilaisten itsen mittaamisen tekniikoiden välityksellä (Bergroth 2020).

Kvantifioinnin sosiologiassa kvantifiointi ymmärretään paitsi sosiaalisena myös vallan ja hallinnan käytäntönä. Kvantifioinnin valta perustuu sen kykyyn saada aikaan asioita, muokata sosiaalista todellisuutta. Kvantifiointi esimerkiksi luo kategorioita maailman ymmärtämiseen sekä luokittelee ihmisiä ja asioita näiden kategorioiden mukaan – Ian Hacking (1999, 29) kutsuu tätä ihmisten keksimiseksi. Luokittelevilla kategorioilla voi olla normatiivinen ja kontrolloiva ulottuvuus (Rose 1991, 677): esimerkiksi ”työttömäksi” luokittelu määrittää yksilön suhdetta valtioon ja sen tukijärjestelmiin. Mittaamisen käytännöt, esimerkiksi

yliopistojen rankingit, voivat saada mittaamisen kohteen muuttamaan omaa toimintaansa mukailemaan mittauksen logiikkaa (Piattoeva ja Boden 2020; Espeland ja Sauder 2007). Kvantifoinnin seurauksena on myös pidetty kilpailumentaliteetin lisääntymistä yhteiskunnassa, sillä kvantifointi mahdollistaa asioiden vertailun ja ruokkii sitä (Mau 2019).

Kvantifoinnin valta rakentuu myös sen asemasta tiedon muotona. Numeroihin liittyy mielikuva neutraalista ja objektiivisesta, matemaattisen tarkasta tiedosta (Espeland ja Stevens 2008; Rose 1991). Kvantifointi vaikuttaa kuvailevan ilmiöitä sellaisina kuin ne ovat vastustaen teoreettisia ja tulkinnallisia vinoumia (Merry 2011, 89). Kuitenkin kvantifointi pitää sisällään erilaisiin teoreettisiin ja empiirisiin tutkimusperinteisiin liittyviä oletuksia siitä, miten todellisuus ymmärretään, mitä tulisi laskea ja miten (D'Ignazio ja Klein 2020). Vaikka kvantifoidun tiedon tuottajat itse kuvailevat usein tiedon tuottamiseen ja tulkintaan liittyvät valintansa sekä tiedon aukot, numeroiden käyttäjät eivät välttämättä kiinnitä niihin enää huomiota. Esimerkiksi indikaattorien käyttäjillä on harvoin tietoa niiden teoreettisista ja poliittisista taustoista, samoin kuin niistä vaikeaselkoisista mittaamisen ja laskemisen käytännöistä, joihin indikaattorit perustuvat (Merry 2011, 87).

Journalismissa kvantifoidun tiedon tuottamisella ja käytöllä on pitkät perinteet, sillä numeroita on käytetty esimerkiksi visualisoimaan journalistista sisältöä jo 1800-luvulta asti (Anderson 2015). Yhteiskuntatieteellisten menetelmien laajempi käyttö journalismissa sekä suurten digitaalisten data-aineistojen ja datatyökalujen kehittyminen viime vuosikymmeninä ovat tuoneet kvantifoidun tiedon ja sen käsittelyn uudella tavalla osaksi journalismin arkea (Uskali ja Kuutti 2016). Numerot tulevat samalla kosketuksiin journalismin epistemisten käytäntöjen kanssa. Journalismin episteemisenä perustana on pidetty pyrkimystä etenkin totuudellisuuteen, objektiivisuuteen ja puolueettomuuteen (esim. Raeijmaekers ja Maesele 2017; Reunanen ja Koljonen 2016). Nämä kaikki ovat kiistanalaisia ja ristiriitaisia päämääriä: esimerkiksi objektiivisuus ei konstruktivistisen, tiedon kontekstisidonnaisuutta ja näkökulmaisuuutta korostavan tietokäsityksen mukaan ole täysin mahdollista, kun taas näkökulmien moninaisuutta painottava relativismi sisältää riskin liudentaa totuudenmukaisuuden tavoitetta (Lehtinen 2014). Näin ollen journalismilla ei ole yhtä vakiintunutta epistemistä käytäntöä, vaan ne riippuvat jossain määrin kontekstista ja myös muuttuvat ajassa. Kvantifoinnin journalististen käytäntöjen tutkimus avaa siten näkymiä myös journalismin episteemisiin käytäntöihin.

Kvantifoidun tiedon keskeisyys politiikkaa koskevassa journalismissa liittyy myös poliittisen hallinnan muutoksiin. Tutkimuksessa niitä on lähestytty esimerkiksi teknokraattisen hallinnan käsitteellä, jonka piirissä politiikka ymmärretään tiedolla johdetuksi käytännölliseksi ongelmanratkaisuksi (Esmark 2020). Teknokraattinen hallinta ja sille likeinen tietoon perustuva päätöksenteko ovat vahvistaneet kvantifoidun tiedon roolia politiikassa: politiikkatoimien vaikutusarvioinnit, kestävyysvajelaskelmat, työllisyysaste sekä erilaiset ennusteet ovat vain muutamia esimerkkejä kvantifoidusta tiedosta, jonka perusteella politiikkaa suunnitellaan ja arvioidaan, ongelmia priorisoidaan ja resursseja jaetaan. Koska kvantifoitu tieto näyttäytyy arvovapaana, sen ajatellaan soveltuvan erityisen hyvin kiistanalaisten poliittisten kysymysten ratkaisemiseen puolueettomasti, käytännöllisesti ja rationaalisesti, teknokraattisen hallinnan ihanteen mukaisesti (Triantafillou 2017; Rose 1991). Poliitikalle keskeiseen kvantifoiutuun tietoon nojautuessaan journalismi voi vahvistaa teknokraattista hallintaa, vaikka liberaalina instituutiona se on myös sitoutunut yksilönvapauksien edistä-

miseen. Tällaiset jännitteet ovat tyypillisiä liberaalille hallinnalle, jollaiseksi tiedolla hallintakin lukeutuu (Foucault 2008).

Journalismi on paitsi poliittisten kamppailujen kenttä myös areena, jolla kulttuurista määrittelyvaltaa käytetään (Deuze 2005; Schudson 2002). Poliitikassa tiedosta on tullut keskeinen vallan ja vaikuttamisen käytäntö, ja journalismi on tässä keskeinen toimija. Demokratiassa journalismin rooli on olla moniäänisyyden tukija ja päätöksentekijöiden kriittinen arvioija (Nieminen ja Pantti 2009, 28–30), ja tässä monipuolisen tiedon ja asiantuntijuuden esiin tuomisella on erityinen rooli. Kuitenkin esimerkiksi journalismin käyttämien lähteiden valinnan on katsottu vaikuttavan kuvauksiin politiikan olosuhteista, tavoitteista ja tarvittavista toimista (Kollmeyer 2004). Vaikka yleisesti ottaen journalistit pyrkivät tuomaan esiin monipuolisia näkökulmia (Vos ja Wolfgang 2016; Albæk 2011), on monella alalla vakiintuneita asiantuntijoita, joiden tuottamaan tietoon nojaututaan. Suomessa esimerkiksi tietyt talouspolitiikan asiantuntijat ovat vakiinnuttaneet asemansa uskottavina talouspolitiikan kommentaattoreina, mikä vaikuttaa journalismin kautta syntyvään kuvaan taloudesta ja talouspolitiikasta (Harjuniemi 2021; Parviainen 2014).

Numeropohjainen tieto ei välttämättä lisää julkisen vallan läpinäkyvyyttä, koska kvantifioitun tiedon tuottaminen tai tulkitseminen on vain harvoille mahdollista (Porter 1995). Kriittisessä journalismin tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota siihen, että yhteiskunnallisen eliitin ulkopuoliset äänet pääsevät suhteessa vähemmän esiin (Schudson 2002, 258). Kvantifiointi ei ratkaise tätä ongelmaa, vaan pikemminkin lisää asiantuntijavaltaa. Esimerkiksi tilastotiedon keruu on suuritöisyydestään johtuen keskittynyt siihen erikoistuneille instituutioille. Aineiston muokkaaminen tiedoksi ja sen tulkinta vaativat erikoistunutta asiantuntijuutta. Läpinäkyvyyden sijaan kvantifioituun tietoon nojautuminen voikin heikentää kansalaisyhteiskunnan mahdollisuuksia osallistua poliittiseen keskusteluun (ks. Ylöstalo 2020a; 2023). Journalismi voi demokratisoida numeroihin nojaavaa poliittista keskustelua esimerkiksi avaamalla lukijoille kvantifiointiin liittyviä tiedollisia valintoja ja epävarmuuksia, mutta se voi myös vahvistaa asiantuntijavaltaa uutisoimalla asiantuntijoiden laskelmat kyseenalaistamattomina kuvauksina maailmasta (Albaek 2011).

Tutkimusten mukaan suomalaiset journalistit pitävät tärkeänä (puolue-)poliittista puolueettomuutta journalistin työssä (Väliverronen, Pöyhtäri ja Villi 2023, 19; Harjuniemi 2021, 40; Reunanen ja Koljonen 2016). Kuitenkin aina kun tuotetaan ja tulkitaan politiikan kannalta merkityksellistä tietoa, tehdään samalla valintoja sen suhteen, mikä on tärkeää ja merkityksellistä. Etenkin kvantifioitun tiedon kohdalla nämä valinnat siirtyvät helposti journalistisen ammattitaidon ulkopuolelle. Tällöin merkityksellisten erojen hahmottaminen kvantifioitun tiedon tulkinnassa voi muuttua hankalaksi, ja numerotiedosta itsessään tulee sitä tuottavan instituution välityksellä yksiselitteinen asiantuntija journalistiseen tarpeeseen. Vaihtoehtoisten näkemysten löytäminen voi myös olla vaikeaa ja työlästä.

Aineisto ja menetelmät

Aineistomme koostuu *Helsingin Sanomissa* vuosina 2015–2021 julkaistuista perhepolitiikkaa ja syntyvyyttä sekä työllisyyspolitiikkaa käsittelevistä artikkeleista, joissa tarkastellaan kvantifioitua tietoa. Valikoimme *Helsingin Sanomat* aineistolähteeksi, koska lehteä pidetään

levikkensä ja asemansa vuoksi kansallisen julkisen keskustelun keskeisenä journalistisena alustana (ks. Harjunemi 2020; Reunanen 2017). Tarkasteluajankohta sisältää Juha Sipilän hallituskauden (2015–2019) sekä Antti Rinteen ja osan Sanna Marinin hallituskaudesta (2019–2023) vuoden 2021 loppuun saakka. Yhteensä mukana on 330 artikkelia, joista 115 käsittelee perhevapaaudistusta ja syntyvyyttä ja 215 työllisyysastetta. Aineisto kerättiin lehden verkkoarkistosta ensin laajemmilla hakusanoilla (esimerkiksi tasa-arvo, perhepolitiikka, työllisyys). Aineistoon tutustumisen jälkeen hakua täydennettiin hakusanoilla, jotka toistuivat kvantifioitua tietoa käsittelevässä journalismissa (esimerkiksi perhevapaaudistus, vanhempainvapaa, kotihoidontuki, syntyvyys, työllisyysaste, työllisyystavoite).

Lopulliseen aineistoon rajattiin kirjoitukset, jotka käsittelevät politiikkaa ja sisältävät kvantifioitua tietoa. Lopullinen aineisto koostuu pääosin uutisista, mutta mukana on myös analyysejä, toimittajan kommentteja ja pääkirjoituksia; olemme merkinneet juttutyypin aineistolainauksen yhteyteen. Lehden julkaisemat mielipidekirjoitukset ja Vieraskynät rajasimme jo aineistonkeruuvaiheessa pois. Koska tarkastelumme keskittyy Suomen politiikkaan, aineistossa korostuvat lehden kotimaa- ja politiikkaosiot. Ulkomaan uutisia aineistoon otettiin mukaan vain silloin, kun Suomi esiintyi niissä vertailukohteena. Analyysiosiossa olemme poistaneet aineistolainauksista henkilöiden nimet, sillä ne eivät ole analyysimme kannalta merkityksellisiä.

Aineiston analyysi tapahtui vaiheittain. Ensimmäisessä vaiheessa hyödynsimme sisällönanalyysiä (Tuomi ja Sarajärvi 2018) aineiston luokitteluun. Koodasimme aineistoa NVivo-analyysiohjelmiston avulla, etsien aineistosta erilaisia tapoja käyttää kvantifioitua tietoa sekä tuoda esiin sitä koskevia kamppailuja ja tulkinnanvaraisuuksia. Sen jälkeen aloimme tiivistää havaintojamme temaattisemmiksi kokonaisuuksiksi, joiksi hahmottuivat erilaiset ajallisuudet (menneisyys, tulevaisuus), talous, sopimuksenvaraisuus ja kamppailu. Muodostimme niistä kaksi keskeistä kvantifioinnin käytäntöä: *ennakoinnin*, joka jäseni etenkin perhevapaita ja syntyvyyttä, sekä *seurannan*, joka jäseni etenkin työllisyyspolitiikkaa. Poliitiikkaa koskeva kvantifioitu tieto koski aineistossamme keskeisesti taloutta, mikä kertoo laajemminkin talouden keskeisyydestä politiikassa ja yhteiskunnassa (Brown 2015). Aineistossa kvantifioitiin myös tulevaisuuteen suuntautuvaa tietoa. Tämä heijastaa näkemystä, jonka mukaan politiikassa tehdään tulevaisuutta nykyhetkestä käsin (ks. Oksanen ja Vogt 2023). Pyrimme tiivistämään nämä havainnot ennakoinnin ja seurannan käytäntöjen alle, mutta muodostimme aineistosta myös aiemmin mainittuja pienempiä temaattisia kokonaisuuksia.

Aineiston tulkinnassa hyödynsimme diskurssianalyttistä lähestymistapaa (Fairclough ja Fairclough 2012) lähestyäksemme kvantifiointia sosiaalisena ja kielellisenä käytäntönä, joka paitsi kuvaa, myös tuottaa käsityksiä maailmasta jäsentämällä sitä mitaamisen ja laskemisen käsitteitä ja käytännöin. Rakensimme tulkintoja aineistostamme tuomalla sen vuoropuheluun kvantifioinnin sosiologian ja journalismin episteemisten käytäntöjen tutkimuksen kanssa. Aineistolainaukset havainnollistivat laajemmasta aineistosta tekemiämme analyttisiä havaintoja pikemmin kuin toimivat itsessään analyysin kohteina. Näin pystyimme hyödyntämään melko suurta aineistoamme systemaattisesti ja tekemään siitä laajempia havaintoja.

Perhepolitiikka ja syntyvyys ennakoivat tulevaisuuden työvoimaa

Perhevapaajärjestelmän uudistamisesta uutisoitiin verrattain vilkkaasti tarkasteluajankohdana. Sipilän hallitus selvitti perhevapaauudistuksen mahdollisuutta vuosina 2017–2018, ja Marinin hallitus valmisteli ja toimeenpani elokuussa 2022 voimaan astuneen uudistuksen. Nais- ja tasa-arvojärjestöt ovat koko 2000-luvun ajan ajaneet perusteellista perhevapaauudistusta keinona edistää sukupuolten tasa-arvoa työelämässä, jakaa perhevapaita ja hoivavastuuta tasaisemmin vanhempien kesken sekä ottaa erilaiset perhemuodot paremmin huomioon perhepolitiikassa (Elomäki, Mustosmäki ja Koskinen Sandberg 2020; Ylöstalo 2022). Tarkasteluajankohdan perhevapaauudistuksen kvantifioitua tietoa hyödyntävää journalismia leimasi kuitenkin keskustelu uudistuksesta työllisyystoimena. Arviot erilaisten perhevapaamallien työllisyysvaikutuksista olivat keskeinen, ja kiistelty, kvantifioitun tiedon muoto. Niitä tuottivat etenkin valtiovarainministeriö, työministerin asettama riippumaton tutkijaryhmä sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työllisyysvaikutusten ohella valtiovarainministeriön arviot perhevapaauudistuksen kustannuksista ja vaikutuksista julkiseen talouteen, sekä tutkimusinstituutioiden, kuten Kelan laskelmat perhevapaisten vaikutuksista naisten tuloihin olivat keskeisiä kvantifioitun tiedon kuvaajia. Lisäksi äitien ja isien perhevapaisten määristä, eroista ja kansainvälisestä vertailusta oli kvantifioitua tietoa.

Syntyvyydestä uutisoitiin läpi tarkastelujakson. Journalismia väritti huoli syntyvyyden laskusta. Keskeinen syntyvyyttä koskeva kvantifioitun tiedon muoto oli Tilastokeskuksen kolmen vuoden välein julkaisema tulevaa väestönkehitystä kuvaava väestöennuste. Ennusteessa lasketaan, mikä olisi alueen tuleva väestö, jos viime vuosien väestönkehitys jatkuisi samanlaisena. Muita kvantifioitun tiedon muotoja olivat kokonaishedelmällisyysluku, joka tarkoittaa yhdelle naiselle hänen elinaikanaan keskimäärin syntyvien lasten laskennallista määrää, jos syntyvyys pysyy samalla tasolla. Niin ikään huoltosuhde, eli työvoiman ulkopuolisten suhde työllisten määrään, näkyi syntyvyyttä koskevassa journalismissa, mutta harvemmin konkreettisina lukuina. Myös Väestöliiton perhebarometrin tuloksista uutisoitiin. Barometri kartoittaa suomalaisten näkemyksiä perhepolitiikan eri vaihtoehdoista kyselytutkimuksen avulla. Journalismissa äänessä olivat erityisesti Väestöliiton tutkijat sekä vähemmässä määrin muiden tutkimusinstituutioiden kuten Tilastokeskuksen, Kelan ja yliopistojen tutkijat.

Perhepolitiikkaa ja syntyvyyttä koskeva kvantifioitu tieto oli luonteeltaan usein spekulatiivista ja tulevaisuutta ennakoivaa: ennusteita ja vaikutusarvioiteja. Ennakointi on tulevaisuuteen suuntautuvaa toimintaa ja ajattelua. Se on keskeinen nykymuotoisen politiikan piirre, jossa yhteiskunnallisen kehityksen ennakointi sekä politiikkatoimien vaikutusten etukäteisarviointi on osa tiedolla johdettua päätöksentekoa (Triantafillou 2017; Ylöstalo 2020b; 2023) ja journalismia (Väliverronen 2013). Tulevaisuutta ennakoidaan liikkumalla menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välillä: menneisyyden (usein menneisyydessä kerätyn tiedon) avulla ennakoidaan tulevaisuutta, joka puolestaan suuntaa orientoitumista nykyhetkeen (Siivonen ja Ikonen 2022; Adams, Murphy ja Clarke 2009). Ennakointi sopii myös journalismiin, jolle on ominaista yhteiskunnallisten aikakehysten tuottaminen ja tulevaisuuskuvioiden rakentaminen (Kumpu 2016; Väliverronen 2013). Ennakoinnissa uutinen ei rakennu useinkaan kvantifioitun tiedon paljastamisen varaan, vaan uutiseksi muodostuu tarina tulevaisuudesta, jonka journalismi tiedon avulla rakentaa (ks. Anderson 2015).

Perhevapaajärjestelmän uudistamista koskeva journalismi mukailee optimoinnin eli parhaan mahdollisen tulevaisuuden turvaamisen käytäntöä, mikä on yksi ennakkoinnin ulottuvuus (ks. Siivonen ja Ikonen 2022; Adams, Murphy ja Clarke 2009). Etenkin työllisyysasteen nostaminen näyttäytyy keinona turvata paras mahdollinen tulevaisuus, joka rakentuu erityisesti taloudellisen hyvinvoinnin varaan. Perhevapaaudistuksesta 2010-luvun puolivälistä eteenpäin käytyä poliittista keskustelua luonnehtiikin sen kehystäminen naisten työllisyys-toimeksi, kun taas sen tasa-arvopoliittiset tai lastenhoitoa koskevat tavoitteet ovat jääneet toissijaisiksi (Elomäki, Mustosmäki ja Koskinen Sandberg 2020; Ylöstalo 2022). Myös kvantifioitua tietoa hyödyntävässä journalismissa perhevapaajärjestelmän uudistaminen esitetään keinona parantaa työllisyyttä, perustuen arvioituihin, ja vaihteleviin, työllisyysvaikutuksiin:

Valtiovarainministeriön kannustinloukkutyöryhmä laskee, että [...] kotihoidon tuen lyhentäminen yhdellä vuodella, vain kaksivuotiaisiin asti toisi työmarkkinoille jopa 6 400 työntekijää lisää. (3.3.2017, uutinen)

Työ- ja elinkeinoministeriön asettama riippumaton tutkijaryhmä esittää [...] kotihoidontuen poistamista keskeiseksi keinoksi kohentaa työllisyyttä. Tutkijat katsovat, että kotihoidontuen poisto voi pitkällä aikavälillä lisätä ennen kaikkea naisten työllisyyttä noin 10 000 hengellä. (6.1.2021, uutinen)

Molemmissa esimerkeissä näennäisen neutraalit laskelmat määrittävät perhevapaaudistuksen työllisyys-toimeksi. Kvantifioinnin valta toimiiikin niin, että mittaamisen kohteena olevat asiat alkavat näyttää tavoittelemisen arvoisilta myös mittaamisen ulkopuolella, poistaen vaihtoehtoisten kehystysten mahdollisuuden (Mennicken ja Espeland 2019). Journalismi ei vain seuraa politiikan kehystyksiä vaan myötäilee talousinstituutioiden, kuten valtiovarainministeriön, kehystystä. Marinin hallituksen toteuttaman perhevapaaudistuksen arvioinnissa keskeisiä olivat arviot uudistuksen kustannuksista sekä työllisyysvaikutuksista. Vaikka uudistuksesta vastannut ministeri Aino-Kaisa Pekonen (vas.) sanoi esitellessään uudistuksen, että se ”ei ole hallituksen työllisyystoimi” vaan ”investointi perheeseen” (16.2.2021, uutinen), sitä arvioitiin aineistossa ennen kaikkea työllisyys- ja kustannusvaikutusten kautta. Valtiovarainministeriön vaikutusarviointien mukaan uudistus lisää julkisen talouden kustannuksia, mutta ei työllisyyttä. Tämän vuoksi uudistuksen arveltiin ennakoivan taloudellisesti turvatonta tulevaisuutta:

Työvoimapulaan haetaan nyt ratkaisuja monesta suunnasta, ei kuitenkaan vanhempainvapaista. Tämän [perhevapaa]uudistuksen työllisyysvaikutukset arvioidaan vähäisiksi. Jos hallitus ei kykene toisaalla tekemään taloutta edistäviä työllisyystoimia, perhevapaaudistus kasvattaa osaltaan julkista velkaa. Laskun maksavat aikanaan tämän päivän lapset. (17.9.2021, pääkirjoitus)

Velkapelottelu ja tulevien sukupolvien kustannuksella eläminen ovat olleet talouskuria ajaneiden poliitikkojen ja talousinstituutioiden keskeisiä retorisia keinoja (Lindholm 2023), joita journalismi tässä myötäilee. Tämä on ristiriidassa journalismin puolueettomuuden ihanteen kanssa. Kvantifioitu tieto ja siihen liittyvä oletus neutraaliudesta kuitenkin luo vaikutelman, että journalismi vain kuvailee todellisuutta asiantuntijoiden tuottamien numeroiden avulla (ks. Merry 2016). Todellisuudessa kvantifioitua tietoa hyödyntävässä perhepolitiikan

journalismissa ei vain kuvailla vaan luodaan kuva tulevaisuuden yhteiskunnasta, jossa turva on ensi sijassa taloudellista ja jonka luomisessa naisten palkkatyöllä on tärkeä rooli.

Syntyvyyttä koskevassa journalismissa myös naisten palkattomalla työllä ja etenkin synnyttämällä on tehtävä: ne turvaavat tulevaisuuden työvoiman saatavuutta ja sitä kautta taloudellista hyvinvointia. Tätä ilmiötä kuvastaa kaksi syntyvyyden journalismin keskeistä tunnuslukua: väestön uusiutumiskykyä kuvaava kokonaishedelmällisyysluku ja huoltosuhde, joka kuvaa työvoiman ulkopuolisten suhdetta työllisten määrään. Syntyvyyden kytkeminen tulevaisuuden työvoimaan ilmeni monin tavoin. Esimerkiksi sosiaalidemokraattien silloisen puheenjohtajan Antti Rinteen uutisoitiin esitellen ”synnytystalkoot” ratkaisuna laskevaan syntyvyyteen, sillä Rinteen sanoin ”mikään kansakunta ei voi kehittyä paremmaksi, elleivät sen tulevaisuutta turvaa uudet sukupolvet” (23.8.2017, uutinen). Vaikka Rinteen sanavalintaa kritisoitiin laajasti, laskevan syntyvyyden herättämä ”syntyvyyshuoli” (ks. Siivonen ja Ikonen 2022, 22) leimasi syntyvyyttä koskevaa journalismia. Huoli kohdistui etenkin tulevaisuuden taloudellisen pohjan murenemiseen väestön ikääntyessä ja työllisten vähentyessä. Tämän vuoksi syntyvyys on talouspoliittinen kysymys, kuten otsikointi kertoo: ”Suomalaiset eivät enää synnytä, ja nyt valtiovarainministeriö kiinnostui asiasta. Se tarkoittaa, että on tosi kyseessä.” (9.4.2018, analyysi.)

Etenkin syntyvyyden ja sitä koskevan (taloudellisen) huolen journalismissa korostuu ennakkoinnin vaatima päättelymalli, jossa liikutaan empiirisen tiedon johdattamana menneisyyden, nykyhetken ja potentiaalisten tulevaisuuksien välillä (Siivonen ja Ikonen 2022; Adams, Murphy ja Clarke 2009). Väestöennuste ja sen uutisointi ovat tyyppillinen esimerkki: väestöennuste perustuu menneisiin havaintoihin ja kertoo, mihin väestökehitys johtaa, jos se jatkuu nykyisen kaltaisena. Ennusteen perusteella muodostetaan kuva tulevaisuudesta, jossa syntyvyys on dramaattisesti laskenut, ja tämän spekulatiivisen tulevaisuuden perusteella vaaditaan muutosta nykyhetkessä, kuten synnytystalkoita. Koska ennakkoinnin keskiössä on tulevaisuus, joka on samaan aikaan epävarma ja väistämätön, ennakointi kanavoii pelkoja ja toiveita (Adams, Murphy ja Clarke 2009, 249). Syntyvyyttä koskeva journalismi onkin affekteja kanavoivaa ”kriisijournalismia” (ks. Vainikka ym. 2020) käyttäessään kauhis-televia adjektiiveja, verratessaan nykytilannetta kurjaan menneisyyteen, kuten nälkävuosiin ja talvisotaan, sekä kertoessaan huolestuttavan tulevaisuuden olevan aiemmin ennakoitua lähempänä:

Synkkä, hurja ja rajua. Muun muassa näillä adjektiiveilla on kuvattu uusimpia syntyvyyslukuja. [...] Tämän vuoden kokonaishedelmällisyysluku on arvion mukaan vain 1,32–1,34, kun se vielä vuonna 2012 oli 1,80. (3.10.2019, analyysi)

Viimeksi vauvoja syntyi lokakuussa näin vähän talvisodan seurauksena. (26.11.2019, analyysi)

Syntyvyyden pieneneminen alkaa näkyä jo päiväkodeissa ja kouluissa: pian ne aloittavissa ikäluokissa on jopa 15 000 lasta vähemmän kuin ennen. Aluksi tämä voi tuoda Suomen julkiseen talouteen säästöjä, kertoo [...] valtiovarainministeriöstä. ”Pian se kuitenkin kääntyy niin, että meillä on yhä vähemmän työkäisiä, joiden pitäisi rahoittaa vanhuspalveluita. Keskimääräinen suomalainen on harmaantuva, ja yli 75-vuotiaat ovat ainoa ikäluokka, joka kasvaa. Se on iso muutos, joka tapahtuu nopeammin kuin ennustettiin.” (2.2.2020, uutinen)

Kaikissa edellisissä lainauksissa rakennetaan kvantifoidun tiedon avulla uhkakuviin perustuva narratiivi tulevaisuudesta (ks. Anderson 2015). Tiedolla hallintaa voidaankin motivoida negatiivisesti: lainaten Ulrich Beckin (1992) käsitystä riskiyhteiskunnasta, Wimmer ja Quandt (2006) hahmottelevat, kuinka epävarmaksi koetussa maailmassa riskinhallinnasta tulee keskeinen yhteiskunnallinen fokus. Siksi myös journalismissa kvantifoidun tiedon tulkinnoissa korostuvat usein uhkaskenaariot. Kvantifointi näyttää antavan hyvät lähtökohdat riskinhallintaan; journalistisesta näkökulmasta päivittyvä ja seurattava tieto mahdollistaa riskien määrittämisen (emt., 341) sekä antaa ennustettavuutta yhteiskunnallisten riskien toteutumisen suhteen.

Syntyvyyttä käsittelevän journalismin voi ajatella toteuttavan objektiivisuuden periaatetta rakentamalla narratiivia syntyvyydestä vuorovaikutuksessa asiantuntijoiden kanssa (ks. Albaek 2011). Vaikka journalismi korostaa syntyvyyden laskua, haastatellut asiantuntijat myös toppuuttelevat huolta. Optimoinnin ohella ennakointia luonnehtiiikin varautuminen, jossa parhaan mahdollisen tavoittelun sijaan tai ohella varaudutaan ja sopeudutaan pahimpaan (Adams, Murphy ja Clarke 2009). Tämä näkemys toistui asiantuntijoiden haastatteluissa.

”Jos kyse on aidosti siitä, että ihmiset haluavat vähemmän lapsia, sitä ei voi kutsua ongelmaksi. Silloin kyse on vain muutoksesta, johon pitää reagoida”, [sanoo haastateltu valtiovarainministeriön asiantuntija]. (2.2.2020, uutinen)

[Väestöliiton tutkija] muistuttaa [...] ”Perhepolitiikkaan liittyen näyttäisi olevan oletus, että syntyvyyden pitäisi olla jokin 2,1 eli väestön teoreettinen uusiutumistaso. Se voidaan unohtaa. Sitä ei tule tapahtumaan, vaan syntyvyys alenee. Tulemme puhumaan alhaisen syntyvyyden eri vaihtoehtoista.” (10.3.2021, uutinen)

Molemmat haastatellut asiantuntijat asettivat numerot laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin. Tämä korosti numeroiden tulkinallisuutta niiden kuvailevuuden sijaan (ks. Merry 2016). Samalla tulee esiin ennakoinnin normatiivinen puoli: niin optimointi kuin varautuminenkin näyttävät vastuullisena suhteena tulevaisuuteen. Tuottaessaan kvantifoidun tiedon kautta tulevaisuuskuvia journalismi kutsuu sekä poliitikkoja että kansalaisia toimimaan nykyhetkessä. Kuvattujen kvantifoidun tiedon muotojen suhde tulevaisuuteen ei kuitenkaan ole neutraali, vaikka tunnusluvut eivät näennäisesti otakaan kantaa siihen, millainen tulevaisuuden tulisi olla. Ne kuitenkin perustuvat suomalaista talouspolitiikkaa ohjaaville talousteoreettisille malleille, joissa hyvä tulevaisuus rakentuu korkean työllisyyden ja (mahdollisimman) korkean syntyvyyden varaan. Näin journalistinen uutisagenda kuin huomauttaen päättyy osaksi poliittista diskurssia, vaikka se pyrkii asemoimaan itsensä objektiiviseen asemaan (Raeijmaekers ja Maesele 2017). Osuutensa on myös sillä, ettei kuka tahansa voi tuottaa edellä mainittuja lukuja, vaan kvantifointi vaatii resursseja, joita on harvoilla (Espeland ja Stevens 2008). Esimerkiksi työllisyysvaikutuksia ja huoltosuhdetta koskevaa tietoa tuottaa etenkin valtiovarainministeriö, jolla on journalismissa asema luotettavana talouspolitiikan asiantuntijana (Harjuniemi 2020) ja politiikassa niin kutsutun kilpailuvaltioparadigman mukaisen talouspolitiikan suunnannäyttäjänä (Harjuniemi ja Ampuja 2019). Nojautuessaan näiden toimijoiden tunnuslukuihin journalistit päätyivät lainaamaan numeroiden ohella niiden tuottajien ennakoivia tulevaisuuskuvia.

Perhepolitiikan työllisyysvaikutukset kamppailun kohteena

Vaikka kvantifointi herättää vaikutelman varmasta ja tarkasta tiedosta (Merry 2011, 84), ennakointiin kuuluu elimellisesti epävarmuus. Ennakointi on spekulatiivista: varman tiedon sijaan kyse on todennäköisestä tapahtumakulusta, mikäli ulkoiset olosuhteet pysyvät samankaltaisina. Vaikka tulevaisuus on epävarma, tieteellisin menetelmin tapahtuva ennakointi antaa spekulatiolle tiedollista auktoriteettia.

Perhevapaaudistusta ja syntyvyyttä koskevassa kvantifioitua tietoa hyödyntävässä journalismissa ennakoivan tiedon epävarmuus nostettiin esiin vaihtelevasti. Esimerkiksi perhevapaaudistuksen kustannukset uutisoitiin valtiovarainministeriön arviona, johon sisältyy epävarmuuksia:

Kustannusarviot vaihtelevat sen mukaan, miten paljon vanhempien oletetaan muuttavan vapaiden ja päivärahojen käyttöä nykytilanteeseen nähden. Esimerkiksi, jos isien päiväraha-päivien käyttö kasvaa selvästi, vaikuttaa se myös kustannuksiin. (16.9.2021, uutinen)

Tuomalla esiin tiedon epävarmuuksia journalismi toteuttaa totuudenmukaisuuden tavoitettaan (ks. Lehtinen 2020). Kvantifioitu tieto kuitenkin itsessään sisältää mielikuvan totuudellisuudesta, mikä hämärtää siihen liittyviä epävarmuuksia (Rose 1991, 678). Seuraavan päivän pääkirjoituksessa edeltävän lainauksen epävarmuuksia sisältävä arvio oli muuttunut uudistuksen hinnaksi: ”Kun kotihoidon tukeen ei keskustan vaatimuksesta kajota, julkiselle taloudelle lankeaa 80 miljoonan euron lisälasku vuodessa” (17.9.2021, pääkirjoitus). Arvio kustannuksista sisältää aina epävarmuuksia, etenkin politiikkatoimen kohdalla, jolla pyritään muuttamaan ihmisten käyttäytymistä. Vaikka käytössä olisi tarkkaakin menneisytydessä kerättyä tietoa (mitä ei usein ole, ks. Ylöstalo ym. 2023), sen avulla on hankala ennakoita tulevaisuutta, sillä tiedonkeruuhetkellä olosuhde eli perhevapaajärjestelmä on ollut toisenlainen. Journalismissa pyrittiin kohti totuudenmukaisuutta epävarman tiedon olosuhteissa avaamalla niitä oletuksia, joiden varassa erilaiset arviot lepäävät:

Muutama vuosi sitten istunut työryhmä päätyi siihen, että jos kaikki isät käyttäisivät kiintiöidyt osuutensa, 6+6+6 [perhevapaa]mallista tulisi vuosittain yli 600 miljoonan euron lisäkustannukset. Todennäköisesti muutos ei olisi näin radikaali, vaan isät ja äidit jakaisivat vanhempainvapaan samalta pohjalta kuin nyt, huomauttaa mallin arkkitehteihin kuuluva THL:n tutkimuspäällikkö. ”Jos kolmannes isistä käyttäisi oman osuutensa ja äidit pääsääntöisesti käyttäisivät jaettavan osuuden, silloin lisäkustannukset olisivat noin 170 miljoonaa euroa”, [tutkimuspäällikkö] sanoo. (13.1.2016, uutinen)

Lainauksessa pohditaan perhevapaaudistuksen kustannuksia, mutta kvantifioinnin sopimuksenvaraisuus nostettiin esiin erityisesti uutisoitaessa asiantuntijoiden erimielisyyksistä perhevapaaudistuksen työllisyysvaikutuksista. Tarkasteluajankohtana *Helsingin Sanomissa* uutisoitiin valtiovarainministeriön, Marinin hallituksen työministerin asettaman riippumattoman tutkijaryhmän sekä THL:n perhepolitiikan tutkijoiden arvioista erilaisten perhevapaaudistuksen mallien työllisyysvaikutuksista. THL:n tutkijat kiistivät valtiovarain-

ministeriön ilmoittamat luvut nuorten naisten työllisyysasteesta sekä arviot kotihoidontuen leikkaamisen työllisyysvaikutuksista, koska ne perustuivat virheellisiin oletuksiin. Journalismi toimi erimielisyyksien raportoijana kertoessaan, että ”valtiovarainministeriö on esittänyt, että Suomessa 25–34-vuotiaiden naisten työllisyysaste on 10 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin Ruotsissa”, mutta tutkijat haastavat ministeriön näkemyksen:

Suuri osa tämän ikäisistä naisista vielä opiskelee, eikä monella ole ensimmäistäkään lasta, [THL:n tutkija] huomauttaa. Suomessa naiset saavat esikoisensa keskimäärin 29-vuotiaana. Suomen ja Ruotsin työllisyysasteiden erot johtuvat [tutkijan] mukaan myös tilastoinnin eroista. ”Käsitys siitä, että kotihoidon tuen leikkaaminen lisäisi näiden naisten työllisyyttä, perustuu huteralle pohjalle”, hän uskoo. Äideillä, jotka hoitavat lasta kotona yli kaksivuotiaaksi, on usein vähemmän koulutusta eikä työpaikkaa johon palata. (20.3.2017, uutinen)

Kun journalismi uutisoi THL:n tutkijoiden näkemyksistä, se irtautui samalla perhevapaa-uudistuksen valmistelua leimanneista poliittisen päätöksenteon tiedollisista hierarkioista. Uudistuksen valmistelussa etusijan sai kvantifioitu tieto kustannus- ja työllisyysvaikutuksista, kun taas hankalasti kvantifioitava tieto sukupuoli- ja tasa-arvovaikutuksista sekä lasten ja perheiden tarpeista jäi toissijaiseksi (Elomäki, Mustosmäki ja Koskinen Sandberg 2020, 306). Talous- ja tilastotieteen menetelmin tuotetut laskelmat perustuvat myös yksinkertaistaviin oletuksiin taloudellisten kannustimien vaikutuksesta ihmisten käyttäytymiseen, eivätkä ota huomioon esimerkiksi vanhemmuuteen liittyvien sukupuolittuneiden kulttuuristen odotusten, sukupuolittuneen työnjaon pitkän historian tai sukupuolittuneiden työmarkkinoiden vaikutuksia perhevapaiden käyttöön (ks. Nelson 1995; Ylöstalo 2022). Vaikka journalisteilla on harvoin aikaa, resursseja tai edes osaamista arvioida itse kvantifioitun tiedon epävarmuuksia, tuomalla esiin politiikan sisäisiä episteemisiä kamppailuja tai avaamalla erilaisiin laskelmiin liittyviä oletuksia journalismi voi ottaa niihin kriittistä etäisyyttä ja samalla välittää yleisöille totuudenmukaisempaa tietoa.

Työllisyysasteen nousu politiikan vastaansanomattomana tavoitteena

Seuraavaksi siirrymme tarkastelemaan työllisyyspolitiikkaa ja sitä, millaista todellisuutta työllisyysaste indikaattorina työllisyyspolitiikan journalismissa rakentaa. Työllisyysaste kiinnitty työllisyyspolitiikan journalismissa hyvinvointivaltion rahoitukseen ja palvelujen turvaamiseen, julkisen talouden kestävytyteen, velkaantumiseen, huoltosuhteeseen ja talouskasvun ylläpitämiseen. Kaikki aineiston toimijat puolueista ministeriöihin haluavat yksiselitteisesti nostaa työllisyysastetta. Tätä tavoitetta alleviivaa myös *Helsingin Sanomat*, erityisesti pääkirjoitustasolla. Tässä mielessä työllisyysaste oli riidaton ja itsestään selvä indikaattori, joka näytti kuvailevan maailmaa, vaikka se samalla määritti, millainen maailman tulisi olla (ks. Merry 2011). Itsestäänselvyydestä kertoo esimerkiksi tapa, jolla työllisyystavoite siirtyi jatkuvasti kauemmas. Kun vuoden 2017–2018 taitteessa alkoi näyttää siltä, että Sipilän hallitus saavuttaa alun perin äärimmäisen kunnianhimoisena pidetyn työllisyystavoitteensa, sekä journalismin käyttämät asiantuntijat että hallituspoliitikot itse alkoivat puhua 72 prosentin työllisyysasteesta välitavoitteena:

Joka tapauksessa 72 prosenttia on vain välitavoite. Ikääntyvän ja työmarkkinoilta poistuvan väen osuus kasvaa tasaista tahtia. Siksi työkäisistä yhä suurempi osa pitää saada töihin. ”Niin kuin kaikki tietävät, 72 prosenttia ei tule riittämään. Työllisyysasteen pitäisi nousta ensi vuosikymmenellä vähintään 75–77 prosenttiin ja siitä eteenpäin lähelle 80 prosenttia, jotta työllisten määrä suhteessa koko väestöön pysyisi suurin piirtein siinä missä nyt ollaan”, [pankkiekonomisti] sanoo. (21.12.2018, uutinen)

Sipilän mukaan 72 prosenttia on kuitenkin vain välitavoite. Ensi vaalikaudella työllisyysaste täytyy nousta Pohjoismaiden tasolle 75 prosenttiin. (25.1.2018, uutinen)

Molemmissa yllä kuvatuissa lainauksissa työllisyysasteella indikaattorina oli selvä tulevaisuusorientaatio. Sen on kasvettava ja ideaalitaso siirtyi jatkuvasti eteenpäin. Sipilän hallituksen virallinen tavoite oli 72 prosenttia ja Rinne/Marinin hallituksen 75 prosenttia, kun taas valtiovarainministeriössä puhuttiin 80 prosentista sopivana pitkän aikavälin tavoite-tasona:

Valtiovarainministeriön valtiosihteerin Martti Hetemäen laskelmien mukaan työllisyysasteen pitäisi nousta seuraavan vuosikymmenen kuluessa lähemmäs 80 prosenttia, jotta Suomen julkinen talous olisi kestävällä perustalla. (7.4.2018, uutinen)

Työllisyysasteen keskeisyyttä journalismissa voi tulkita osana kilpailuvaltioparadigmaan kuuluvaa työ- ja talouspolitiikkaa, jossa työn ajatellaan olevan parasta sosiaaliturvaa (Kantola ja Kananen 2013). Työn käsitteeseen kanavoituu pohjoismaisen uusliberaalin eetoksen kaksi perusvirettä, aktiivisen kansalaisen ihanne sekä huoli hyvinvointivaltion vapaamatkustajista (Saarinen, Salmenniemi ja Keränen 2014). Samalla työn merkitys poliittisessa puheessa on laajentunut ja väljentyneet (Adkins ja Ylöstalo 2020; Blomberg ja Kildal 2011). Työkeskeisyydellä on suomalaisessa poliittisessa diskurssissa pitkä historia, sillä suomalainen hyvinvointivaltiomalli on nojannut korkeaan työllisyysasteeseen (Kiander 2018; Julkunen 2017). Työllisyysasteen journalismi kiinnittyy tähän perinteeseen, eikä työllisyysasteen nousujohteisuutta tavoitteena kyseenalaisteta.

Työllisyysaste sekä työllisten ja työttömien määrät muodostui journalismissa keskeisiksi luvuiksi, joilla työmarkkinoiden tilannetta hahmotettiin. Työllisyyslukuja käsittelevä journalismi näyttäytyi *seurantajournalismina*. Seuranta kuvasi laajempaa teknokraattisen hallinnan piirrettä, jossa politiikkaa arvioidaan siitä hallinnon välinein kerätyn tiedon avulla (Esmark 2020). Tällaisten hallinnan mekanismien syntyminen ja vakiintuminen on ollut myös keskeinen tapa, jolla kvantifiointi on vakiintunut osaksi politiikan ja julkishallinnon käytäntöjä (Power 1999). Työllisyyspolitiikan journalismissa Tilastokeskuksen¹ työllisyyslukuja suoraan raportoivat artikkelit suhteuttivat työllisyyslukuja kuukauden tai vuoden takaisin vastaaviin lukuihin, jolloin syntyi asetelma, jossa työllisyydestä kertova luku (työllisyysaste, työllisten tai työttömien kokonais- tai sektorikohtainen määrä) oli aina joko suurentunut tai pienentynyt. Tämä rakentaa todellisuutta, jossa työllisyys on nykyhetkessä aina joko parempi tai huonompi. Mikäli työllisyysaste oli laskussa, oli syytä tehdä pikaisia toimia asiantilan korjaamiseksi; mikäli se oli nousussa, oli siirrettävä katse tulevaan ja nostettava tavoitetta. Lisäksi aineistossa työllisyysaste saattoi kasvaa ”luonnollisesti” vain tiettyyn rajaan saakka², minkä

jälkeen oli tehtävä työllisyyspoliittisia uudistuksia kasvua varten. Ajallisesti katsoen 1990-luvun lamaa edeltävää tasoa pidettiin mittapuuna, joka aineistossa karkasi aina kauemmas ja kauemmas.

Hallitus haluaa nostaa Suomen työllisyysasteen tällä vaalikaudella 72:een prosenttiin. Työllisyyden parantamista on lupailut hallitus toisensa perään. Tavoiteltu 72 prosentin työllisyys on tosin viimeksi nähty vuonna 1990. Nyt työllisyysaste on runsaat 69 prosenttia. (12.7.2017, uutinen)

PTT:n [tutkija] ja Etlan [tutkija] pitävät niin ikään 72 prosentin tavoitetta riittämättömänä. ”Ennen 1990-luvun lamaa työllisyysaste oli lähes 75 prosentissa. Jos sinne päästäisiin, olisi hyvä”, [tutkija] sanoo. (29.3.2018, uutinen)

Molemmissa lainauksissa numerot saavat merkityksensä suhteessa toiseen historialliseen aikaan, ennen 1990-luvun lamaa ja massatyöttömyyttä. Numerot eivät itsessään merkitse vaan saavat merkityksensä tulkinnan kautta. Tämä korostaa myös journalismin merkitystä numeroiden tulkitsijana (ks. Lewis ja Westlund 2015): joko toimittajien itsensä tai asiantuntijoiden välityksellä. Työllisyysluvut eivät kuitenkaan itsessään kerro mitään siitä, millaisia muutoksia työmarkkinoilla on tapahtunut tai millaista politiikkaa on tehty. Aineistossamme tuodaankin esiin spesifimpiä asiayhteyksiä varsin niukasti. Journalismi ei tietenkään voi arvioida Tilastokeskuksen ilmoittamia lukuja suhteessa tehtyihin politiikkatoimiin, joten useimmiten yhteys hallituksen työllisyyspolitiikkaan muodostettiin suoraviivaisesti nostamalla esiin hallituksen ohjelmassaan ilmoittama kokonaistyöllisyystavoite. Useimmiten työllisyysastetta koskeissa artikkeleissa tuoreita työllisyyslukuja suhteutettiin rutiininomaisesti suoraan hallituksen julkilausuttuihin työllisyystavoitteisiin, joita seurattiin tiiviisti:

Työllisten suhteellinen määrä on kasvussa. 15–64-vuotiaiden työllisten osuus koko väestöstä oli joulukuussa 68,3 prosenttia. Vuotta aiemmin työllisyysaste oli 66,9 prosenttia. Kausitasoitettuna työllisyysasteen trendi koheni joulukuussa 69,0 prosenttiin. Vuotta aiemmin trendi oli 68,2 prosenttia. Juha Sipilän (kesk.) hallituksen tavoitteena on nostaa työllisyysaste vähintään 72 prosenttiin vuoteen 2019 mennessä. (24.1.2017, uutinen)

Työllisyyslukujen rakentaman todellisuuden valossa näytti siltä, että hallitus kuukaudesta riippuen joko saavuttaa tai ei saavuta työllisyystavoitteitaan. Aiemmin kuvattu työllisyysasteen nousujohteisuuden itsearvoisuus kehysti tätä liikettä. Oli itsestään selvää, että työllisyysasteen olisi oltava mahdollisimman korkea, ja sitä oli voitava jatkuvasti nostaa. Työllisyyslukujen vaihtelu ei kuitenkaan ollut itsessään erityisen dramaattista. Useimmiten puhuttiin korkeintaan muutamista prosenttiyksiköistä, ja se, oliko vaihtelu suurta vai vähäistä, rakentui jutun kontekstin mukaisesti. Työllisyysasteen ympärille jäsenyvä seurantajournalismi raportoikin jatkuvasti varsin vähäisiä muutoksia.

Työllisyysvaikutusten keskeisyys journalismissa kumpusi suoraan politiikasta itsestään. Sekä Sipilän että Rinteen/Marinin hallituksella työllisyyspoliittisten toimien laskennalliset vaikutukset olivat tärkeä osa niiden poliittista lupausta: politiikka oli näyttöperusteista

ja sidottu spesifeihin työllisyystavoitteisiin (Ylöstalo ym. 2023), ja kannusti siten seurantajournalismiin. Kun seurantajournalismin perusteet olivat politiikassa, journalismi voitiin ymmärtää asiantilojen enemmän tai vähemmän neutraalina raportojana (Kollmeyer 2004; Vos ja Wolfgang 2016), mutta myös analysoijana ja kriitikkona, etenkin kun toimia ja niistä seuraavia tai niiden takana olevia lukuja kyseenalaistettiin.

Työllisyystoimien kritiikki rajoittui aineistossa siihen, missä määrin työllisyysvaikutukset olivat uskottavia tai oikeassa. Läheskään aina niitä ei arvioitu systemaattisesti. Luvuista ja niiden legitimitietistä käytiin poliittista kamppailua, mistä journalismi raportoi. Työllisyysaste näyttäytyi hegemonisena indikaattorina, jonka ympärille työllisyyspolitiikka ja sen journalismi jäsenyivät. Työllisyystoimista käytävä keskustelu typistyi poliittisten toimijoiden väittelyksi siitä, tuottavatko toimet todella sen verran työllisiä kuin luvataan. Journalismi osallistui lukujen legitimiudesta käytyyn kamppailuun myös osapuolena kyseenalaistamalla hallituksen toimien vaikutuksia.

Harakka totesi maanantaina, että aktiivimalli voidaan purkaa heti. ”Aktiivimallille ei ole voitu laskea työllisyysvaikutuksia. Emme jää lukuja odottamaan, jos niitä koskaan saadaankaan”, Harakka sanoi. Harakan lausunto sai heti muun muassa valtiovarainministeri Mika Lintilän (kesk) älähtämään Verkkouutisissa. Lintilä pyysi Harakkaa odottamaan edes lokakuussa valmistuvaa arviota aktiivimallin vaikutuksista ennen kuin mallille säädetään korvaava laki. (4.7.2019, analyysi)

Hallitus turvautui lopulta luvuilla kikkailuun saavuttaakseen kunnianhimoisen työllisyystavoitteensa edes omissa papereissaan. (30.4.2021, kommentti)

Yllä olevissa lainauksissa poliittiset kiistat rakentuvat episteemisiksi kiistoiksi politiikan vaikutuksista. Numeroilla ja politiikalla on toisiaan vahvistava suhde: numeroiden luominen ja rajaaminen ovat poliittisesti päätettyjä, ja numerot ja niiden tuottama todellisuus vuorostaan ohjaavat politiikkaa. Numeroille on annettu neutraali asema demokraattisen hallinnon oikeuttajana, ja tästä syystä niiden sopimuksenvaraisuus jää piiloon (Mennicken ja Espeland 2019). Kvantifioitun tiedon sopimuksenvaraisuus nousi aineistossa esiin satunnaisesti.

Kamppailuja taloutta ja työllisyyttä koskevan tiedon hegemoniasta

Samanaikaisesti kun työllisyysaste näyttäytyi itsestään selvänä indikaattorina, jonka kautta työllisyyspolitiikkaa voitiin seurata, työllisyyslukujen sopimuksenvaraisuus ja monitulkintaisuus kuitenkin tunnustettiin aineistossa. Kuten perhepolitiikan kohdalla, journalismi toteutti pyrkimystä totuudenmukaisuuteen myös avaamalla vaihtoehtoisia tulkintoja. Lukujen monitulkintaisuus muodosti oman juttutyypinsä, joka rakentui eksplisiittisesti sopimuksenvaraisuuden osoittamiselle. Näissä artikkeleissa käsiteltiin esimerkiksi lukujen tuottamiseen liittyviä ongelmia, kuten tilastointikäytäntöjen muutoksia ja katvealueita, sekä ihmisten sattumanvaraista liikkumista työllisyyden eri kategorioiden välillä. Näin kategorioiden keinoitekoisuus tehtiin ajoittain näkyväksi.

Työllisyyspolitiikan numeroiden valta liittyi aineistossa keskeisiin taloustieteellisiin teorioihin ja malleihin lukujen takana. Taloustiede, ja tarkemmin uusklassinen taloustiede, on viime vuosikymmeninä noussut määrääväksi maailmanselitystieteeksi, jonka pohjalta ja jonka tarjoamin välinein politiikkaa tehdään. Usein työllisyyspoliittiset suositukset nojautuvat etupäässä työmarkkinoihin sovellettuun uusklassiseen metateoriaan, jota luonnehtii metodologinen individualismi, metodologinen instrumentalismi ja talouden oletettu tasapainohakuisuus, joka näin ollen kehystää työllisyyspolitiikkaa. Samalla taloustieteen populaareille tulkinnoille pohjautuva ajattelu on laajemmin ”arkijärkistynyt” ja yhteiskuntapoliittinen keskustelu taloudellistunut. (Ahokas, Alaja ja Eskelinen 2018; Eskelinen ja Jonker-Hoffrén 2017; Julkunen 2017.) Taloustieteellisten mallien ja ydinajatusten taustaoletuksia ei useinkaan nosteta esiin tai käsitellä työllisyyspoliittisista toimenpiteistä keskusteltaessa.

Aineistossa työllisyyspolitiikassa käytetty tieto kanavoitui talouspolitiikan keskeisten toimijoiden kautta, mutta toisinaan tiedosta käydyt kamppailut nostivat päätään. Valtiovarainministeriö määritteli ensisijaisesti sen, mihin valtiolla on varaa, ja muut hallinnonalat joutuivat operoimaan sen asettamissa puitteissa esimerkiksi kehysbudjetoinnissa (Kantola ja Kananen 2013). Ministeriöiden välinen valtakamppailu legitiimistä tiedosta on yksi esimerkki kvantifioidun tiedon sopimuksenvaraisuudesta, joka suodattui politiikkaa koskevaan journalismiin. Esimerkiksi maaliskuussa 2016 *HS* kirjoitti pitkästi ”Koomasta”, VM:n käyttämästä taloustieteellisestä DSGE-mallista, joka laskee talousennusteita erilaisiin muuttujien ja yhtälöiden avulla. Jutussa Koomasta välittyi kuva vaikeasti lähestyttävänä välineenä, jonka avulla valtion virkahenkilöt käyttävät valtaa vaivihkaa luomalla talouskasvuennusteita ja vaikuttaen siten esimerkiksi vaalikeskustelujen raameihin:

Koomaa käytetään apuna, kun valtiovarainministeriö valmistelee suhdanne-ennustettaan. Se on se virallinen ennuste, jonka pohjalta hallitus tekee talouspoliittiset päätöksensä. Kevään suhdanne-ennustetta hallitus käyttää kehysriihen päätösten pohjana. Loppukesän ennustetta hyödynnetään puolestaan elokuun budjettiriihessä, kun hallitus päättää seuraavan vuoden tulo- ja menoarviosta. Budjetissa päätetään veronkorotuksista ja menoleikkauksista. Koulutuksesta, toimeentulusta, lääkekorvauksista, vanhustenhoidosta. Kooma vaikuttaa meihin kaikkiin. (20.11.2016, uutinen)

Artikkeli laajenee kommentoimaan taloustieteen laajempaa valtaa: ”Jälkikäteen ennustemallit saivat kovaa kritiikkiä siitä, että ne eivät nähneet etukäteen vuoden 2008 romahdusta. Ensi kerralla ne ehkä näkevät. Tai sitten eivät. Taloustiede on parhaimmillaan analysoidessaan menneitä kriisejä.” (Emt.) Tiedon osittaisuutta ja näkökulmaisuuutta korostaessaan journalismi omaksui mahdolltomaksi osoittautuneen täydellisen objektiivisuuden sijaan objektiivisen asenteen, joka tarkoitti tilapäistä etäänymistä omista ennakkoluuloista, valmiutta tutkia tietolähteitä kriittisesti sekä avoimuutta todistusaineistolle ja epämieluisillekin vastaväitteille (Lehtinen 2014; 2020).

Objektiivinen asenne näkyi myös muutamissa artikkeleissa, jotka käsitelivät valtiovarainministeriönkin laskukaavojen taustalla olevia taloustieteellisiä oletuksia. Artikkeleissa esimerkiksi selvitettiin valtiovarainministeriön laskutapaa työllisyystoimien vaikutuksille ja tuotiin esiin oletuksia, joihin laskelmat perustuvat. Tarkastelun mukaan ministeriö perusti laskelmansa niin kutsuttuihin koviin työn tarjontaa lisääviin toimiin (kuten

sanktioiden tiukentamiseen), eikä pehmeille toimille (kuten koulutuksen lisäämiselle ja T&K-investoinneille) ole vastaavaa vakiintunutta laskentatapaa. Tästä seuraa, että työllisyysvaikutusten arvioinnissa on merkittävää epävarmuutta.

Syynä on, että valtiovarainministeriö on kyennyt arvioimaan toimille vain runsaan 10 000 lisätyöllisen vaikutuksen. Listalla on paljon niin sanottuja pehmeitä toimia, joille ministeriö ei ole kyennyt antamaan lainkaan arviota. (22.4.2021, uutinen)

Laskentatapojen ja niihin kuuluvien epävarmuuksien avaaminen saattoi myös läpiva-laista talouspolitiikan valtasuhteita. Suomessa valtiovarainministeriö on journalistisen uskottavuushierarkian huipulla arvovaltaisen asemansa ja suuren tiedontuotokapasiteet-tinsa ansiosta, ja ministeriöllä on siksi myös laaja valta valtionalouden agendan asettajana (Harjuniemi 2021). Valtiovarainministeriön tiedollista valtaa tuotiin kuitenkin myös esiin yksittäisissä artikkeleissa:

HS:n haastattelemien lähteiden mukaan valtionvarainministeriö pohjaa vaikutusarvionsa lähes aina muiden maiden empiriaan, alan kirjallisuuteen ja tieteeseen. Kaikki muuttajat pyritään muuttamaan numeroiksi. ”Arviot menevät sinne heidän exceliinsä, joka on armoton”, eräs virka-mies kommentoi. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriössä tarkkojen työllisyysvaikutusarvioi-den tekeminen on kuitenkin vaikeaa, koska uudistuksissa täytyy ottaa huomioon valtavia vai-kutusketjuja, joista on vaikea luoda selkeitä datapisteitä. Sama koskee kaikkia muitakin minis-teriöitä. Monien lähteiden mukaan ministeriöt ovat olleet vuosien mittaan vaikutusarvioista VM:n kanssa tukkanuottasilla. (22.4.2021, uutinen)

Vaikka yllä olevassa esimerkissä tuodaan esiin ministeriöiden välinen kitka tiedontuo-tantoon ja tiedon legitimiteettiin liittyen, ei artikkelissa kuitenkaan suoranaisesti kyseen-alaisteta vallitsevaa hegemoniaa. Tämä liittyy laajemmin taloustieteen yhteiskunnalliseen hegemonisuuteen: taloustiede esitetään tyypillisesti aitona asiantuntijuutena, joka tuo kes-kusteluun faktoja, joihin muiden tieteenalojen tulisi reagoida taloustieteen asettamista läh-tökohdista (Eskelinen ja Jonker-Hoffrén 2017, 102). Indikaattoreilla on tässä osansa: tiettyjen ehtojen mukaan tehty kvantifiointi sanelee, millaista tietoa politiikasta voidaan tuottaa ja millaiseen politiikkaan pyritään. Tämä näkyi lukujen sopimuksenvaraisuutta käsittelevissä artikkeleissa satunnaisesti.

Työllisyyspolitiikan rutiininomaisessa seurantajournalismissa lukujen sopimuksenvarai-suus jäi pääsääntöisesti katveeseen. Useimmissa tapauksissa luvut palautuivat osaksi hege-monista poliittista työllisyyden ensiarvoisuuden diskurssia ja sen sisällä tapahtuvia kamp-pailuja tai vaihteluja. Silti lukujen sopimuksenvaraisuuteen kiinnitettiin huomiota tasaisin väliajoin. Tulkitsemme tätä ilmentymänä siitä sosiaalisen todellisuuden tuottamiseen liitty-västä lainalaisuudesta, että jotkut käsitteet otetaan annettuna, jotta sosiaalinen vuorovai-kutus olisi ylipäänsä mahdollista (Alasuutari ja Qadir 2019). Tällöin sopimuksenvaraisuutta käsittelevät artikkelit näyttäytyvät journalismin jatkuvuuden kannalta välttämättöminä: ne pitävät osaltaan keskustelua käynnissä. Samalla ne tekevät näkyväksi sen, missä määrin ja millä tavoilla vallitsevaa työllisyyspolitiikkaa ja sen taustalla vaikuttavaa tietojärjestelmää on mahdollista journalismissa kyseenalaistaa.

Lopuksi: numeroiksi ja numeroilla muokattu maailma

Olemme jäljittäneet numeroiden valtaa kysymällä, millaista kvantifioitua tietoa perhe- ja työllisyyspolitiikan journalismissa käytetään, millaista käsitystä todellisuudesta se tuottaa, sekä millaisia episteemisiä kamppailuja kvantifioidusta tiedosta käydään. Toimme esiin kaksi kvantifioidun tiedon käytäntöä: ennakkoinnin ja seurannan. Perhepolitiikan ja syntyvyyden journalismia leimasi ennakointi. Kvantifioidulla tiedolla oli tärkeä rooli ennakkoinnissa, joka loi siltoja menneisyyden ja tulevaisuuden välillä. Ennakointi suuntasi taloudellisesti vastuullista suhdetta nykyhetkeen sekä siitä johdettuja poliittisia päätöksiä. Työllisyyspolitiikan journalismia puolestaan leimasi seuranta: työllisyysaste muodosti hegemonisen ja kyseenalaistamattoman indikaattorin, jonka seurantaan työllisyyspolitiikan journalismi rakentui. Se vahvisti työllisyyspoliittista järkeilyä, jonka itsestään selvänä tavoitteena on työllisyysasteen nostaminen. Sekä ennakointi että seuranta suuntasivat politiikkatoimia nykyhetkessä kohti tulevaisuutta, jossa turva rakentuu työn ja talouden varaan. Samalla ne lujittivat taloudellistunutta käsitystä politiikasta ja yhteiskunnasta (ks. Brown 2015).

Keskeiset kvantifioidun tiedon muodot tarkastelemillamme politiikka-alueilla olivat luonteeltaan monin tavoin epävarmoja. Tulevaisuuden ennakointi on ylipäättään vaikeaa, mutta myös politiikkatoimien käyttäytymis-, kustannus- ja työllisyysvaikutusten arviointimalleihin liittyy oletuksia, joista edes asiantuntijat eivät ole yksimielisiä. Tämä tulee aineistossamme vaihtelevasti esiin kvantifioidun tiedon sopimuksenvaraisuuden, epävarmuuden tai tiedosta käytyjen kiistojen tarkasteluna. Useimmiten näitä tuotiin esiin yksityiskohtien tasolla, esimerkiksi pohtimalla, ovatko työllisyysvaikutukset arvioitu ala- vai yläkanttiin. Sen sijaan numeroiden taustalla olevat laajemmat maailmaa koskevat oletukset jäivät tarkastelun ulkopuolelle. Journalismissa esimerkiksi tuotiin hyvin harvoin esiin, miten työllisyysaste tarkalleen ottaen vaikuttaa esimerkiksi talouskasvuun ja -ennusteisiin. Tällöin journalismi päättyy helposti uusintamaan lukuihin sisältyviä ymmärryksiä ja niiden hegemoniaa.

Tutkimuksemme täydentää tiedolla hallinnan tutkimusta tarkastelemalla, miten numerot eivät toimi vain osana eri toimijoiden vaikuttamispyrkimyksiä, vaan ne luovat omana tiedon muotonaan tietynlaisia käsityksiä todellisuudesta. Esimerkiksi kokonaishedelmällisyysluku ja työllisyysaste tiedon muotoina luovat kytköksen menneisyyden ja tulevaisuuden välille, synnyttävät usein huolen leimaaman affektiivisen suhteen nykyhetkeen ja samalla motivoivat poliittista toimintaa tai antavat sille oikeutuksen. Tämä asettaa haasteen myös journalismin omille episteemisille käytännöille. Poliittisten kamppailujen siirtyessä yhä voimakkaammin tiedon alueelle journalismin objektiivisuus- ja todenmukaisuuspyrkimykset edellyttävät refleksiivisyyttä ensinnäkin suhteessa poliittisten toimijoiden, mutta myös asiantuntijoiden agendaan ja asemaan. Toiseksi journalismin episteemiset pyrkimykset edellyttävät refleksiivisyyttä suhteessa tietoon itseensä: millainen käsitys maailmasta sisältyy esimerkiksi kestävyysvajeeseen tai työllisyysasteeseen?

Tutkimuksemme täydentää myös aiempaa kvantifioinnin sosiologian tutkimusta empiirisillä havainnoilla siitä, miten kvantifioinnin valta toimii politiikkaa koskevassa journalismissa. Numeroiden ja kvantifioinnin valta rakentuu siinä kontekstissa, jossa numerot esiintyvät ja jossa niitä tulkitaan. Esimerkiksi perhepolitiikan ja syntyvyyden kohdalla numeroiden valta rakentuu sukupuolittuneen työnjaon pitkän historian sekä naisten ja miesten totunnaisten taloudellisten ja yhteiskunnallisten paikkojen kontekstissa.

Työllisyyspolitiikassa taas numeroiden valta rakentuu työn ja sen historiallisen merkityksen sekä poliittisen ja kulttuurisen painoarvon varaan. Numerot eivät siis merkitse tai tuota sosiaalista todellisuutta itsessään, vaan niitä levitetään ja niitä on mahdollista tulkita vain yhteydessä niihin kulttuuris-historiallisiin yhteyksiin, joissa numerot tuotetaan. Samalla numerot auttavat ymmärtämään noita laajempia yhteyksiä.

Yhä dataistuvammassa maailmassa kvantifioinnin valta rakentuu myös vuorovaikutuksessa journalismin omien episteemisten käytäntöjen kanssa. Neutraalina pidetty kvantifioitu asiantuntijatieto hämärtää analyysimme mukaan kysymyksiä objektiivisuudesta ja puolueettomuudesta ja osoittaa, että nämä ovat hankalasti toteutettavia tavoitteita journalismissa (ks. myös Lehtinen 2014). Poliittikkaa koskeva journalismi päättyy usein toistamaan vaikutusvaltaisten poliittisten instituutioiden, kuten valtiovarainministeriön kehystyksiä politiikasta. Näin journalismi vahvistaa kvantifioinnin valtaa, jossa mittaamisen kohteena olevista asioista tulee itsestään selvästi arvokkaita tavoitteita. Samalla se vahvistaa niiden toimijoiden valtaa, joilla on resursseja tuottaa politiikassa ensisijaisena pidettyä kvantifioitua tietoa.

Kiinnostava jatkotutkimuksen aihe on, miten kvantifioinnin valta näkyy journalismin sisäisissä käytännöissä. Kuten Andrejevic (2008, 607) huomauttaa, journalistiset käytännöt eivät ole irrallisia niitä ympäröivistä episteemisistä käytännöistä. Kvantifiointi kietoutuu journalismiin myös omien sisäisten toimintojen, kuten analytiikkatyökalujen kautta (Ylöstalo ym. 2023, 17). Näin kvantifiointi luonnollistuu osaksi journalistisia käytäntöjä ja osaltaan määrittää sen toimintaa. Kvantifioinnin käytäntöjen leviäminen journalismiin tulee edellyttämään jatkossakin journalististen puolueettomuusoletusten sekä objektiivisuuskäsitysten kriittistä tarkastelua (Väliverronen, Pöyhtäri ja Villi 2023; Juntunen 2017): on syytä pohtia, onko asiantuntijatiedon välittäminen tärkeämpää journalistiselle ammattitaidolle kuin tuon tiedon arviointi (Lewis ja Westlund 2015), ja onko tällaiseen journalistiseen työhön riittävästi aikaa ja resursseja.

Kvantifiointi vaatii paitsi numeroiden tuottajilta, myös niiden käyttäjiltä erityistä numeroiden lukutaitoa, kykyä asettaa numerot laajempaan kulttuuris-historialliseen kontekstiin. Journalismin tehtävä demokratiassa on paitsi kertoa yleisöille erilaisista luvuista, myös avata niiden poliittisia taustoja ja niihin sisältyviä epävarmuuksia. Tämä on erityisen tärkeää siksi, että numerot saavat poliittisen valtansa niiden oletetusta totuudellisuudesta ja neutraaliudesta. Vastoin arkista uskomusta, jonka mukaan ”numerot eivät valehtele”, kvantifiointi episteemisen hallinnan käytäntönä sisältää epävarmuuksia, sokeita pisteitä ja tiedollisia vinoumia. Ne näkyvät myös numeroiden kanavoimissa käsityksissä maailmasta.

Rahoitus

Tämän tutkimuksen on rahoittanut Helsingin Sanomain Säätiö osana hanketta: Numeroiden voima: Tiedon kvantifiointi hallinnan muotona politiikassa ja politiikan uutisoinnissa (2022–2023).

Viitteet

- 1 Tilastokeskus julkaisee kuukausittain ajantasaiset työllisyysluvut, joissa raportoidaan työllisyysaste, työllisten ja työttömien määrät sekä määrrien muutokset vuoden- ja kuukauden takaiseen nähden. Aineistossa HS raportoi nämä luvut tuoreeltaan ja useimmiten sellaisenaan; toisinaan jutuissa on mukana laajempaa taustoitusta tai ne kytetään politiikkaan.
- 2 ”Luonnollista rajaa” kuvaa rakennetyöttömyyden käsite, mistä aineistossa puhutaan pääasiassa (kansan) taloustieteellisen konsensuksen mukaisesti: Suomessa on 1990-luvun laman jälkeen kiihtynyt kehitys, jossa rakenteellinen työttömyys on melko lähellä kokonaistyöttömyysastetta, ts. työllisyysvoimien liikkumavara ilman suuria rakenteellisia uudistuksia on kapea.

Kirjallisuus

- Adams, Vincanne, Michelle Murphy ja Adele Clarke. 2009. ”Anticipation: Technoscience, life, affect, temporality.” *Subjectivity* 28: 246–265. <https://doi.org/10.1057/sub.2009.18>.
- Adkins, Lisa ja Hanna Ylöstalo. 2020. ”Experimenting with wellbeing: Basic income, immaterial labour, and changing forms of productivity.” *Critical Sociology* 69 (5): 723–741. <https://doi.org/10.1177/0896920520940011>.
- Ahokas, Jussi, Antti Alaja ja Teppo Eskelinen. 2018. ”Talusteoria ja työllisyyspolitiikka.” Teoksessa *Työllisyyskysymys*, toimittanut Jouko Kajanoja, 25–48. Helsinki: Into.
- Alasuutari, Pertti ja Ali Qadir. 2019. *Epistemic Governance. Social Change in the Modern World*. London: Palgrave MacMillan.
- Albaek, Erik. 2011. ”The interaction between experts and journalists in news journalism.” *Journalism* 12 (3): 335–348.
- Anderson, C. W. 2015. ”Between the Unique and the Pattern.” *Digital Journalism* 3 (3): 349–63. <https://doi.org/10.1080/21670811.2014.976407>.
- Andrejevic, Mark. 2008. ”Theory Review Power, Knowledge, and Governance.” *Journalism Studies* 9 (4): 605–614. <https://doi.org/10.1080/14616700802114464>.
- Beck, Ulrich. 1992. *The Risk Society: Towards a new modernity*. London: Sage.
- Beer, David. 2016. *Metric Power*. London: Palgrave Macmillan.
- Bergroth, Harley. 2020. *Paradoxes of Therapeutic Self-Tracking Assemblages in Everyday Life*. Turku: Turun yliopisto.
- Blomberg, Helena ja Nanna Kildal, toim. 2011. *Workfare and Welfare State Legitimacy*. Vaajakoski: Bookwell.
- Brown, Wendy. 2015. *Undoing the Demos: Neoliberalism’s Stealth Revolution*. New York: Zed Books.
- D’Ignazio, Catherine ja Lauren F. Klein. 2020. *Data Feminism*. Cambridge: MIT Press.
- Davies, William. 2018. *Nervous States. How Feeling Took Over the World*. London: Jonathan Cape.
- Deuze, Mark. 2005. ”What is Journalism? Professional Identity and Ideology of Journalists Reconsidered.” *Journalism* 6 (4): 442–464. <https://doi.org/10.1177/1464884905056815>.
- Elomäki, Anna, Armi Mustosmäki ja Paula Koskinen Sandberg. 2020. ”The sidelining of gender-equality in a corporatist and knowledge-oriented regime: The case of failed family leave reform in Finland.” *Critical Social Policy* 41 (2): 294–314. <https://doi.org/10.1177/0261018320947060>.
- Eskelinen, Teppo ja Paul Jonker-Hoffrén. 2017. ”Taloustiede episteemisenä yhteisönä ja kamppailu asiantuntijuudesta.” *Poliittinen talous* 5 (1): 91–120. <https://doi.org/10.51810/pt.96125>.
- Esmark, Anders. 2020. *The new technocracy*. Bristol: Bristol University Press.
- Espeland, Wendy Nelson ja Michael Sauder. 2007. ”Rankings and reactivity: How public measures recreate social worlds.” *American Journal of Sociology* 113 (1): 1–40. <https://doi.org/10.1086/517897>.
- Espeland, Wendy Nelson ja Mitchell L. Stevens. 2008. ”A Sociology of Quantification.” *European Journal of Sociology* 49 (3): 401–436. <https://doi.org/10.1017/S0003975609000150>.
- Fairclough, Isabela ja Norman Fairclough. 2012. *Political Discourse Analysis: A Method for Advanced Students*. London: Routledge.
- Foucault, Michel. 2008. *The Birth of Biopolitics: Lectures at the College de France. 1978–1979*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Hacking, Ian. 1999. *The Social Construction of What?* Cambridge: Harvard University Press.
- Harjuniemi, Timo. 2020. *Asiantuntijoita vai asiansa ajajia? Suomalaisen toimittajien näkemyksiä talouspolitiikan asiantuntijuudesta*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Harjuniemi, Timo. 2021. ”Talouden asiantuntijoiden uskottavuuden hierarkia suomalaisten talous- ja politiikan toimittajien silmin.” *Media & viestintä* 44 (3): 30–51. <https://doi.org/10.23983/mv.111508>.

- Harjuniemi, Timo ja Marko Ampuja. 2019. "Established ideas from established institutions: Austerity and structural reforms in the Finnish economic policy debate." *Critical Policy Studies* 13 (4): 451–469. <https://doi.org/10.1080/19460171.2018.1451758>.
- Julkunen, Raija. 2017. *Muuttuvat hyvinvointivaltiot. Eurooppalaiset hyvinvointivaltiot reformoitavina*. SoPhi 137. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Juntunen, Laura. 2017. *Kulttuurien törmäys? Journalismin etiikka sosiaalisen median aikakaudella*. Viestinnän raportteja 1/2017. Helsinki: Viestinnän tutkimuskeskus CRC, sosiaalitieteiden laitos, Helsingin yliopisto.
- Kantola, Anu ja Johannes Kananen. 2013. "Seize the Moment: Financial Crisis and the Making of the Finnish Competition State." *New Political Economy* 18 (6): 811–826. <https://doi.org/10.1080/13563467.2012.753044>
- Kiander, Jaakko. 2018. "Työllisyys talouspolitiikan tavoitteena itsenäisyyden ajan Suomessa." Teoksessa *Työllisyyskysymys*, toimittanut Jouko Kajanoja, 49–60. Helsinki: Into.
- Kollmeyer, Christopher. 2004. "Corporate Interests: How the News Media Portray the Economy." *Social Problems* 51 (3): 432–452. <https://doi.org/10.1525/sp.2004.51.3.432>.
- Kumpu, Ville. 2016. *Tulevaisuuden kuvittelemisen journalismissa. Tekstianalyttinen tulkinta journalismin tulevaisuusmielikuvituksesta*. Tampere: Tampere University Press.
- Lehtinen, Aki Petteri. 2020. "Journalismin totuudenmukaisuus: luottamussuhde yleisöjen kanssa." *Media ja Viestintä* 43 (3): 206–226. <https://doi.org/10.23983/mv.98407>.
- Lehtinen, Aki Petteri. 2014. "Journalismin uusi objektiivisuus." *Etiikka.fi*. Luettu 22.9.2023. <https://etiikka.fi/media/journalismin-uusi-objektiivisuus/>.
- Lewis, Seth C. ja Oscar Westlund. 2015. "Big Data and Journalism: Epistemology, Expertise, Economics, and Ethics." *Digital Journalism* 3 (3): 447–466. <https://doi.org/10.1080/21670811.2014.976418>.
- Lindholm, Christer. 2023. "Hämäävää retoriikkaa." Teoksessa *Talouskuri tuli Suomeen*, toimittanut Janne Autto, 55–65. Tampere: Vastapaino.
- Mau, Steffen. 2019. *The Metric Society: On the Quantification of the Social*. Cambridge: Polity Press.
- Mennicken, Andrea ja Wendy Nelson Espeland. 2019. "What's New with Numbers? Sociological Approaches to the Study of Quantification." *Annual Review of Sociology* 45: 223–245. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-073117-041343>.
- Merry, Sally Engle. 2011. "Measuring the world: Indicators, human rights, and global governance." *Current Anthropology* 52 (S3): 83–95. <https://doi.org/10.1086/657241>.
- Merry, Sally Engle. 2016. *The Seductions of Quantification: Measuring Human Rights, Gender Violence, and Sex Trafficking*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Nelson, Julie A. 1995. "Feminism and economics." *Journal of Economic Perspectives* 9 (2): 131–148. <https://doi.org/10.1257/jep.9.2.131>.
- Nieminen, Hannu ja Mervi Pantti. 2009. *Media markkinoilla. Johdatus viestintään ja sen tutkimukseen*. Helsinki: Loki-Kirjat.
- Oksanen, Markku ja Henri Vogt, toim. 2023. *Huomisen huomaava demokratia: Pitkäjärjestyksen politiikan mahdollisuudet*. Tampere: Vastapaino.
- Parviainen, Aapo. 2014. "Mediassa paras ekonomisti on pankkiekonomisti." *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 110 (4): 574–581.
- Piattoeva, Nelli ja Rebecca Boden. 2020. "Escaping numbers? The ambiguities of the governance of education through data." *International studies in sociology of education* 29 (1–2): 1–18. <https://doi.org/10.1080/09620214.2020.1725590>.
- Porter, Theodore. 1995. *Trust in Numbers: The Pursuit of Objectivity in Science and Public Life*. Princeton: Princeton University Press.
- Power, Michael. 1999. *The Audit Society: Rituals of Verification*. Oxford: Oxford University Press.
- Raeijmaekers, Daniëlle ja Pieter Maesele. 2017. "In Objectivity We Trust? Pluralism, Consensus, and Ideology in Journalism Studies." *Journalism* 18 (6): 647–663. <https://doi.org/10.1177/1464884915614244>.
- Reunanen, Esa. 2017. "Kirstytystä vai kilpailukykyä? Auktoriteettipormanssit ja strategiset kertomukset neuvotteluissa 'yhteiskuntasopimuksesta'." *Politiikka* 59 (2): 96–113.
- Reunanen, Esa ja Kari Koljonen. 2016. "Not Partisans, But Participants." *Journalism Studies* 19 (5): 726–744. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2016.1204940>.
- Rose, Nikolas. 1991. "Governing by numbers: Figuring out democracy." *Accounting Organizations and Society* 16 (7): 673–692. [https://doi.org/10.1016/0361-3682\(91\)90019-B](https://doi.org/10.1016/0361-3682(91)90019-B).
- Saarinan, Arttu, Suvi Salmenniemi ja Harri Keränen. 2014. "Hyvinvointivaltiosta hyvinvoivaan valtioon: hyvinvointi ja kansalaisuus suomalaisessa poliittisessä diskurssissa." *Yhteiskuntapolitiikka* 79 (6): 605–618.

- Schudson, Michael. 2002. "The News Media as Political Institutions." *Annual Review of Political Science* 5 (1): 249–269. <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.5.111201.115816>.
- Siivonen, Jenna ja Hanna-Mari Ikonen. 2022. "Ennakoivien toimijoiden diskursiivinen tuottaminen syntyvyyden vähenemistä käsittelevissä kantaottavissa kirjoituksissa." *Sukupuolentutkimus-Genusforskning* 31 (1): 21–37.
- Sivonen, Marja ja Jukka Syväterä. 2022. "Formal commitments versus actual practices? Narratives as tools of epistemic governance in the debate over Finnish forestry." *Acta Sociologica* 66 (3): 239–253. <https://doi.org/10.1177/00016993221099618>.
- Triantafyllou, Peter. 2017. *Neoliberal Power and Public Sector Reforms*. Manchester: Manchester University Press.
- Tuomi, Jouni ja Sarajärvi, Anneli. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Uskali, Turo ja Heikki Kuutti. 2016. *Datajournalismin työkäytännöt*. Tampere: Vastapaino.
- Vainikka, Eliisa, Antti Kanner, Riikka Era, Auli Harju, Anu Koivunen, Olli Seuri ja Eetu Mäkelä. 2020. "Kilpailukykyloikasta ruutitynnynriin. Metaforat ja affektiivisuus poliittisen kriisin journalismissa." *Media & viestintä* 43 (4): 247–271. <https://doi.org/10.23983/mv.100616>.
- Vos, Tim P. ja David J. Wolfgang. 2016. "Journalists' Normative Constructions of Political Viewpoint Diversity." *Journalism Studies* 19 (6): 764–781. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2016.1240015>.
- Väliverronen, Esa. 2013. Ajan hallinta ja tiivistyminen journalismissa. *Media & viestintä* 36 (3–4): 4–22. <https://doi.org/10.23983/mv.62259>.
- Väliverronen, Jari, Reeta Pöyhkäri ja Mikko Villi. 2023. *Paljon vanhaa, jotain uutta ja jotain lainattua: Suomalaisjournalistien ammattikuva Worlds of Journalism Study -kyselyssä*. JYU reports 17. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Wimmer, Jeffrey, and Thorsten Quandt. 2006. "Living in the Risk Society." *Journalism Studies* 7 (2): 336–347. <https://doi.org/10.1080/14616700600645461>.
- Ylöstalo, Hanna. 2020a. "Depoliticisation and repoliticisation of feminist knowledge in a Nordic knowledge regime: The case of gender budgeting in Finland." *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 28 (2): 126–139. <https://doi.org/10.1080/08038740.2020.1727008>.
- Ylöstalo, Hanna. 2020b. "The role of scientific knowledge in dealing with complex policy problems under conditions of uncertainty." *Policy & Politics* 48 (2): 259–276. <https://doi.org/10.1332/030557319X15707904457648>.
- Ylöstalo, Hanna. 2023. "Hyvä numero ja hyvä tarina: Kvantifointi feministisen talousvaikuttamisen käytäntönä." *Poliittinen talous* 11 (2). <https://doi.org/10.51810/pt.129450>.
- Ylöstalo, Hanna. 2022. "Feminism at the crossroads of neoliberalism and neoconservatism: Restructuring women's labor in the context of family leave reform in Finland." *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society* 29 (4): 1336–1359. <https://doi.org/10.1093/sp/jxaco08>.
- Ylöstalo, Hanna, Henri Koskinen, Mikko Poutanen ja Taru Lepistö. 2023. "Numeroiden voima politiikan journalismissa." Turku: Turun yliopisto. Luettu 1.10.2023. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-9352-9>.